

Universitätsbibliothek Wuppertal

L. Annaei Senecae Tragoediae

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Amstelodami, 1662

Actus quartus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-770](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-770)

Ipsamque toris detrahat altis:
Petat infelix mox & flammis
Telisque feri Principis aulam.

688. *Petat infelix*] Scribe cum Hugenon, Grotio: *Petat infestis mox & flammis*. Gronovius.
689. *Feri*] Tyranni, Neronis, Farn.

ACTUS QUARTUS.

NUTRIX. POPPÆA.

Territa in somno Poppæa nutrici narrat somnium; quam illa vana somnium eludens interpretatione solatur.

Num. **Q**uo trepida gressum conjugis thalamis tui
Effers, alumna? quodve secretum petis
Turbata vultu? cur genæ fletu madent?
Certe petitus precibus & votis dies
Nostri refultat. Cæsari juncta es tuo
Teda jugali. quem tuus cepit decor,
Et culpa Senecæ; tradidit vinctum tibi
Genitrix amoris maximum numen Venus.
O qualis, altos quanta pressisti toros
Residens in aula! vidit attonitus tuam
Formam senatus, thura cum Superis dares,
Sacrasque grato spargeret aras mero,
Velata summum flammeo tenui caput,

695

700

Et

696. *Et culpa Senecæ*] Triplicem ponit Delrius: quod dissuadendo vehementius Neronem impulserit: quod Agrippinæ tollenda fuerit auctor: quod discipulorum delicta in magistrum retorqueantur: & querit, an harum aliam accipere possimus. Respondeo nullam, nec aliquam queri debere, quum sit omnis hic librationum culpa qui nomen hoc subjecerunt. Cogitabam: *Et culpa nuptiarum*. Octavia scilicet. Sed amplius. *Gronovius*

698. *Toros*] Dicitur toros. Farnabius.

700. *Thura*] In nuptiis aquæ & ignis

sacramenta adhibita, quæ calorem & humorem adfectum denotarent. hinc faces & thura, nec non vini libatio. neque enim uxor nisi peractis sacrificiis ducebatur. *Idem*.

701. *Aras mero*] Sacrificantes vinum è patera aris, vel prunis, vel thuri dato superfundebant: ideo rite hic datio thuris vini libationi premititur. Vide Brisson. lib. 1. Formular. fol. 30. & seq. *Delr.*

702. *Flammeo*] Velamento luteo seu rubeo, quo novas nuptias regi moris erat pudoris gratia. vel subjectionis symbolum. *Farnabius*.

704 Ls-

Et ipse lateri junctus atque hærens tuo
 Sublimis inter civium læta omina
 Incessit; habitu atque ore lætitiæ gerens
 Princeps superbo. talis emerfam freto
 Spumante Peleus conjugem accepit Thetin.
 Quorum toros celebrasse Cœlestes ferunt,
 Pelagique numen omne consensu pari.
 Quæ subita vultus causa mutavit tuos?
 Quid pallor iste, quid ferant lacrimæ, doce,
 Pop. Confusa tristi proximæ noctis metu
 Visuque, nutrix, mente turbata feror,
 Defecta sensu. læta nam postquam dies
 Sideribus atris cœffit, & nocti polus,
 Inter Neronis juncta complexus mei
 Somno resolvor; nec diu placida frui
 Quiete licuit: visa nam thalamos meos
 Celebrare turba est mœsta; resolutis comis
 Matres Latinæ flebiles planctus dabant;
 Inter tubarum sæpe terribilem sonum
 Sparfam cruore conjugis genitrix mei
 Vultu minaci sæva quatiēbat facem.
 Quam dum sequor, coacta præsentī metu,
 Diducta subito patuit ingenti mihi
 Tellus hiatu: læta quo præceps, toros
 Cerno jugales pariter & miror meos,

708

710

713

720

725

In

704. Læta omina] Male unus cod. antiq. agmina. loquitur de Ominibus novæ Augustæ bene precantium. de quibus acclamationibus nuptialibus diximus sup. Medetæ 58. de his etiam Tacitus Annal. 15. Iam Senatus (inquit) utrum Poppæ commendaverat Diis, votaque publice susceperat; quæ multiplicata exsolutaque, & additæ Supplicationes, templamque Facundiatæ, &c. Delr.
 706. Talis emerfam] Πῶστε δὲ νεύουσι θεῶν ἰσχυροῦς ἡλυθῆναι Ἀγ-

Ἐπισημῆτις Ἀπολλωνοῦ Ἀμφιτέτης, &c. Coluth. Idem. 19. 719. Resolutus] Quod in lætu fieri solet. Froad 83; Idem. 722. Sparfam cruore] Vulgo, sparfa. Malo ex v. l. sparfam, legere. quia ferre semper inferis sanguinea videlicet cruenta; faces attribuantur, ut alibi docui: Delr. Conjugis] Neronis mater Agrippina. Idem. 723. Vultus] Sup. v. 585. 726. Lata] Huc ego delata præceps. Idem.

In queis refedi fessa. venientem intuo
 Comitante turba conjugem quondam meum,
 Gnatumque. properat petere complexus meos 730
 Crispinus, intermissa libare oscula.
 Irrumpit intra tecta cum trepidus mea,
 Ensemque jugulo condidit sævum Nero.
 Tandem quietem magnus excussit timor:
 Quatit ora & artus horridus nostros tremor, 735
 Pulsatque pectus: continet vocem timor,
 Quam nunc fides pietasque produxit tua.
 Heu, quid minantur Inferum Manes mihi,
 Aut quem cruorem conjugis vidi mei?
 Nut. Quæcumque mentis agitat infestus vigor, 740
 Ea per quietem facer & arcanus refert
 Veloxque sensus. conjugem, thalamos, rogos,
 Vidisse te miraris, amplexu novi

Hæ-

729. *Conjugem*] Crispinum equitem Romanum. *Farn.*

730. *Gnatumque*] Rufum Crispinum Poppææ gnatum, quem impuberem adhuc, quia ferebatur ducatus & imperia ludere, mergendum mari dum piscaretur, servis ipsius demandavit Nero. *Idem.*

731. *Crispinus*] Coniux, al. leg. *Prifinus*. al. *Pestinus*. *Idem.* *Intermissa libare oscula*] Grotius, *libans*. Gronovius.

732. *Cum trepidus mea*] Lippius *trepidus meus*, de Nerone, & infra v. 751. *Princeps tuo*, non *tuus*. Laudat Raphaelingius: præfert tamen, *trepidus, meo* *Ensemque jugulo*: dein ad alterum versum: corrige audacter, *tuo*. Delrius *mea* explicat nova illa, quæ apud inferos nacta: sed tamen, mallem, inquit, *meus*, si quis liber confirmaret: suum vocat Neronem: tum rectius quidam *tuo*. Gruterus scripserit potius, *trepidus Nero*, & *sævum meos*: postea mitatur, cur illud *tuus* excludant, qui ambitiose supra intusum voluerint, *meus Nero*. At ô boni, his

omnibus quem redditis in illa nocturna imagine faucium? Annon Poppæam? Cur ergo dicit ipsa, *Aut quem cruorem conjugis vidi mei*? Non suum, sed conjugis cruorem se vidisse ait. Ergo aut Crispini aut Neronis. Si Crispinus est, scribendum erit: *trepidus Nero Ensemque jugulo condidit sævum viri*: & similiter, *condidit Princeps viri*. Si Nero, nihil usquam mutandum: nam *tecta sua* vocat thalamum, in quo imaginabatur genialem totum: quum dicitur, *Ensemque jugulo condidit sævum Nero*, non alio quam suo accipere possumus: nec alio quum dicitur, *Jugulo quod enssem condidit Princeps tuus*. Hæc res auget prodigium & interpretationi nutriculae anus convenientior est. *Id.*
 736. *Continet*] *Vox faucibus hastæ*. *Earnabius.*

740. *Quæcumque*] Ἀντίστοιχόν ἔστιν Ἐργον ὅτις τελέει τις ἡμεῖς δοκῶν. *Somnia nam curas referunt nocturna diurna*. *Farnabius*. *Agitat infestus vigor*] *Lege: intentus vigor*. Gronov.

741. *Refert*] *Reducit ad phantasiam*. *Farn.*

744. *Scd*

Hærens mariti? sed movent læto die

Pulsata palmis pectora, & fusæ comæ.

745

Octaviæ discidia planxerunt sacros

Intra penates fratris, & patrium larem.

Fax illa, quam secuta es, Augustæ manu

Præolata, clarum nomen invidia tibi

Partum ominatur. Inferûm sedes toros

750

Stabiles futuros spondet æternæ domus.

Jugulo quod enses condidit Princeps tuus;

Bella haud movebit, pace sed ferrum teget.

Recollige animum. recipe lætitiâ, precor,

Timore pulso. redde te thalamis tuis.

755

Pop. Delubra & aras petere constitui sacras,

Cæcis litare victimis numen Deûm,

Ut expientur noctis & somni minæ,

Terrorque in hostes redeat attonitus meos.

Et vota pro me suscipe, & precibus piis

760

Superos adora, manet ut præfens metus.

C H O -

744. *Sed movent*] Populi autem planctus super Octaviæ divortio tibi in somno representatus est. *Farnab.*

747. *Fratris*] Neronis. *Idem. Patrium*] Claudii. *Idem.*

748. *Augustæ*] Agrippinæ. *Idem.*

750. *Inferûm*] Terra, cum sit immobilis. *vel* inferni leges cum æternæ sint. *Idem.*

752. *Princeps*] Nero, al. legunt, *tuo*, sc. jugulo. *Idem.*

757. *Litare*] Romani mola salsa, Græci vivo flumine nocturnos terrores expiabant. *Idem. Numen Deûm*] Qui placati infausta somniorum omnia credebantur avertere. *Idem.*

At quorum deûm? num Telluris & Heroum? sic opinor. quia Hippocrates, de insomniis, auctor est, secundis in rebus Iovem cælestem, Iovem opulentum, Solem, Minervam, lunonem,

Mercurium & Apollinem supplicationibus adiri solere: in adversis vero, pro malis avertendis, placari consuevisse Tellurem & Heroës malorum avertuntores, quos noctu multum pollere probat Athenæus lib. 11. Quibus addes me auctore Iovem prodigialem, de quo Plautus in Amphitryone. *Recte dicit, ut commemorat, somnium narrat tibi. Sed mulier, postquam experrecta es, prodigiali Iovi Aut mola salsa hodie aut ture comprecatur oportuit. Delr.*

761. *Mane ut præfens metus*] Mog. Herbig. Ven. *Maneat. Improbe. Manet*, procul eat, vanus sit, diffuat: inquit Delrius. An hoc probius? Immo, *mansit ut præfens metus.* Sed & præcedente versu lege: *Tu vota pro me suscipe.* Gronovius. *Manet*] Diffluet, abeat, à *mano*, an. *Farnabius.*

CHORUS.

Laudat Chorus Poppææ formam.

Si vera loquax fama Tonantis
Surta & gratos narrat amores;
 Quem modo Leda preffisse finum
 Tectum plumis pennisque ferunt; 765
 Modò per fluctus raptam Europen
 Taurum tergo portasse trucem;
 Quæ regit, & nunc deseret astra,
 Petet amplexus, Poppæa, tuos;
 Quos & Leda præferre potest: 770
 Et tibi, quondam cui miranti
 Fulvo, Danaë, fluxit in auro.
 Formam Sparte jactet alumna,
 Licet, & Phrygius præmia pastor;
 Vincet vultus hæc Tyndaridos, 775
 Qui moverunt horrida bella,
 Phrygiæque solo regna dedere.
 Sed quis gressu ruit attonito?
 Aut quid pectore portat anhelos?

763. *Furta*] Furtivos amores. *Fam.* *Gratos*] A fronte quidem gratos, bellos ac mellitos primum; sed *ἡλυκωπίνας*, quorum exitus amarus super aloën & absynthium. *Fam.*

764. *Quem modo*] Hippol. v. 300. *Id.*

766. *Modo*] Iupiter enim in taurum mutatus Europam filiam Agenoris è Phœnicia in Cretam transfretavit. *Id.*

768. *Quæ regit*] *Ord.* Deseret astra quæ nunc regit & petet tuos amplexus & Poppæa. *Idem.*

771. *Cui miranti*] Cui novitatem rei stupenti in gremium per aureum impluvium cecidit sup. v. 203. *Idem.*

773. *Alumna*] Helenes, candidæ quidem utpote love cygno genitæ, teneræ utpote ovo exclusæ. *Idem.*

774. *Phrygius*] Paris. *Idem.* *Præmia*] Helenam. *Idem.*

775. *Tyndaridos*] Helena Tyndaridis putativæ filia. *Idem.*

775. *Qui moverunt*] Qui vultus moverunt hor. bell. *Fam.*

770. *Qui*

Motum

Num.

Trepid

Præfic

Conco

Cho. Q

Num. C

Et eff

Cho. C

Num.

Toro

Cho.

Num

N U N C I U S. C H O R U S.

Motum populi nunciat ob repudiatam Octaviam nuptiasque Poppæe.

Nun. Quicumque tectis miles exsultat ducis, 780
Defendat aulam, cui furor populi imminet.

Trepidi cohortes, ecce, Præfecti trahunt

Præsidia ad urbis; victa nec cedit metu

Concepta rabies temere; sed vires capit.

Cho. Quis iste mentes agitat attonitus furor? 785

Nun. Octaviæ furore percussa agmina,

Et efferata per nefas ingens ruunt.

Cho. Quid ausa facere, quove consilio, doce.

Nun. Reddere penates Claudiae Divi parant,

Torosque fratris, debitam partem imperii, 790

Cho. Quos jam tenet Poppæa concordia fide?

Nun. Hic urit animos pertinax nimium furor,

Et

770. *Quicumque*] Quotquot stationis Palatini milites estis. *Farnabius.* *Exsultat*] Propter insolentiam *συνεπισημολογῶν* Raphelengius emendat *Excubat.* *Farn.* *Exsultat*] Tacite enim taxat satellitum naturam tumidam tum & cornuperam, cum admissionum res est: sub periculum verò Principis sui, meræ sunt ovicula. *Grut.*

781. *Aulam*] Palatium. *Idem.*

782. *Trepidi cohortes*] Præfecti vel tribuni Prætoriani festini ducunt cohortes suas ad præsidia urbis. *Idem.*

Tigillinus & Rufus metu pavidus, pavidus etiam & cunctantes Prætorianos, qui in castris (ut dixi) degebant, non tam adducunt quam vi trahunt. Possis etiam per *præfectos* intelligere tribunos prætorianos, quibus singulis mille milites parebant. lege Fabri Semestria lib. 1. c. 3. *Delr.*

783. *Præsidia ad urbis*] Ad cohortes vigiliam; quas Augustus septem constituerat, ut binas quæque urbis regiones tueretur l. 3. D. de offic. præfec. vig. de quibus Stautius lib. 1. Silv. Ergo *alacres qua signa colunt urbana cohortes.*

Tiberii tempore tres tantum erant, cum Prætoriae plures essent: post Tiberium rursus auctæ urbanæ, ut ex Tacito, qui aperte Prætorias ab urbicis distinguit, docet Lazius lib. 6. Comment. cap. 1. Has urbanas cohortes nunciat victas: & iis superpetas ire latum Prætorias, quæ in castris erant; quin jam propinquas esse contentato populo; qui licet videat illas instructis ordinibus signa inferre, resistit tamen, nec metu cedit: sed magis furore accenditur. *Delrius.* *Victa*] Nec populi etiam victi furor & motus cedit. *Farn.*

785. *Octavia furore*] Scribe, *furore*: & v. 792. *pertinax nimium* favor: ut & Grotio visum. *Gronovius.* *Agmina*] Multitudo populi. *Farnabius.*

789. *Reddere*] Reddere Octaviæ penates Claudii & Neronis nuptias. *Idem.*

790. *Claudia Divi parant*] Octaviae Neronis, inquit *Delrius.* Sed scripsit auctor: *Reddere penates Claudie domini parant.* Nisi forte: *Augusti.* *Gronov.*

792. *Hic urit*] Indignatio ex his nuptiis. *Farnabius.*

Et in furorem temere præcipites agit.

Quæcumque claro marmore effigies stetit,

Aut ære fulgens ora Poppææ gerens,

Afflicta vulgi manibus, & sævo jacet

Everfa ferro. membra per partes trahunt

Deducta laqueis. obruunt turpi diu

Calcata cæno. verba conveniunt feris

Immista factis, quæ timor recipit meus.

Sepire flammis Principis sedem parant,

Populi, nisi iræ conjugem reddat novam,

Reddat penates Claudiaæ victus suos.

Ut noscat ipse civium motus, mea

Voce, hæud morabor iussa Præfecti exsequi.

Cho. Quid fera frustra bella movetis?

Invicta gerit tela Cupido,

Flammis vestros obruet ignes:

Quæis extinxit fulmina sæpe,

Captumque Jovem cælo traxit.

Læsi tristes dabitis pœnas

795

800

805

810

San-

795. *Aut ære fulgens*] Vulgo *ara*; non negitem *Aras* etiam positas *Poppææ*: sed nunquid illæ os ejus gerbant: quod Poëta addit? haud putem. Conjecturam nostram, credo, approbes: *Aut ærefulgens*. Quæcumque statua, inquit, aut è marmore illifacata, aut ex ære, cortuit. *Lips.*

798. *Diducta*] Κατασπένδοντες, resti & laqueis ex alto dejecta, descendunt status restemque sequuntur. *Farn.*

Immo, *Deducta*, ex alto deposita.

Per partes, res dei si. Scalig.

800. *Qua timor recipit meus*] Frustra *Lipsius*: frustra *Gruterus* cum suo *recipere* ex jure Romano. *Vicit Delrius*, qui *recipere*. *Gronov.* *Qua timor recipit meus*] Sic *miss.* *Pall. novem.* Mutant alii voces, alii personas immittunt. ego neutrum: tantum significo, *recipere* hæc esse antiquum verbum juris Romani, ac notare *sibi reservare*, non

etiam *expromere unacum reliquis*, hoc est, *stlere*. De quo videatur *Gellius* lib. 5, cap. 10. & *Plauti Commentatores* ad illa *Trinummi Actu 1. Scena ultima*: *posticulum hoc recipit qui ades vendidit. Grut.*

801. *Sepire*] *Circumdare. Farn.*

802. *Conjugem reddat novam*] Et hic frustra *Gruterus*. *Scimus reddendi* verbum interdum habere dandi significationem: sed hic scribe cum *Grotio*: *dedat. Gronovius. Reddat*] Est qui *mallet tradat novam*. vellem addidisset causam: clare enim tit. De Verborum signif. *Celsus*: *Reddendi verbum, quanquam significatum habet retrodandi, recipit tamen & per se dandi significationem. Grut.*

809. *Quæis*] *Ille suis servos compescuit ignibus ignes Sape Jovis. Idem.*

811. *Læsi tristes*] *Lipsius, Lævi*: ut sit, ô *lævi* & male providi *Quirites. Del.*

Sanguine vestro. non est patiens
 Fervidus iræ facilisque regi.
 Ille ferocem jussit Achillem
 Pulsare lyram; fregit Danaos; 815
 Fregit Atridem; regna evertit
 Priami; claras diruit urbes.
 Et nunc animus, quid ferat, horret,
 Vis immitis violenta dei.

Delrius : malle ex conjectura *caes.* Troad. v. 222, vel simpl. *Idem.*
 Ecce alii: Offensi Neronis : vel vos læ- 815. Danaos] Diutino bello Tro-
 si. Quasi non monuisset jam Comeli- jam expugnantes recuperandæ Helenæ
 nus: ob læsum Cupidinem dabitis pœ- gratia. *Idem.*
 nas, ut sit Hellenisimus. *Evexca.* Gronov. 816. Atridem] Agamem. v. 181. *Id.*
 814. Ille] Amor. Farnab. Ferocem] 818. Et nunc] Timeo ne amantis
 Propter creptam Briseida iratum,] Neronis ira sævum quid moliat. *Id.*

ACTUS QUINTUS.

NERO. PRÆFECTUS.

Æstuans ira Nero propter tumultum populi, in ipsum se viri jubet, & Octavianam veluti motus causam, deportatam in Pandatariam, interfici.

Ner. **O**lenta nimium militis nostri manus, 820
 Et ira patiens post nefas tantum mea,
 Quod non cruor civilis accensas faces
 Extinguit in nos; cæde nec populi madet
 Funerea Roma, quæ viros tales tulit!
 Admissa sed jam morte puniri parum est, 825
 Graviora meruit impium plebis scelus.
 Et illa, cui me civium subicit furor,
 Suspecta conjux & soror semper mihi,
 Tandem dolori spiritum reddat meo,
 Iranque nostram sanguine extinguat suo. 830
 Mox tecta flammis concidant urbis meis.

Ignes,

824. Funerea] Cruserianus liber, antea fuit, Adice his superbam pellicem. Ita Martialis lib. 4. Nil adicit penso Lacheisi. Fabr.

827. Et illa] Octavia. Farn. Subicit] Sic legendum, ut constet versus. 831. Mox tecta] Hoc postea fecit incendiarius Imperator, & sævientem

Bbb 4 jam